

Välisministeerium

Teie: 12.03.2025 nr 15.2-4/1732

Meie: 22.05.2025 nr 2-1/190-2

**Siseministeeriumi sisend Eesti neljandasse
inimõiguste korralisse ülevaatusesse ÜRO
Inimõiguste Nõukogus**

Tulenevalt Välisministeeriumi 14. märtsil 2025 edastatud kirjast nr 15.2-4/1732, edastab Siseministeerium ülevaate oma haldusalas toimunud arengutest inimõiguste kaitse valdkonnas perioodil 2021-2025 Eesti neljanda inimõiguste korralise ülevaatuse tarvis ÜRO Inimõiguste Nõukogus. Ülevaate koostasid Siseministeeriumi EL ja välissuhete osakond (info@siseministeerium.ee), elanikkonnakaitse osakond, kriisivalmiduse osakond, korrakaitse ja süüteomenetluse osakond, piirivalve- ja rändepoliitika osakond, sisejulgeolekupoliitika osakond, usuasjade ja kodanikuühiskonna osakond, digi- ja teabehaldusosakond, rahvastikutoimingute osakond ning strateegia ja arendusosakond. Valdkondade eest vastutab Siseministeeriumi kantsler Tarmo Miilits (tarmo.miilits@siseministeerium.ee).

Siseministeerium tänab võimaluse eest panustada Eesti neljandasse inimõiguste korralisse ülevaatusesse. Dokumendis kajastuvad vaid uued arengud Siseministeeriumi haldusalas perioodil 2021-2025, mis erinevad ÜRO-le esitatud 2021. aasta riiklikust täisaruaandest ning 2023. aasta vahearuaandest. Kui ei ole märgitud teisiti, siis 2023. aasta vahearuaandes kajastatud olukord kehtib edasi ning selles olulisi arenguid ja / või muudatusi ei toimunud.

1. Arengud sisejulgeolekupoliitika valdkonnas

1.1. Võitlus inimkaubandusega, sh ohvrikeskse lähenemise rakendamine

Eesmärgiks on õiguskaitseasutuste võimekuse kasvatamine seoses inimkaubanduse-vastase võitlusega, mis toetab üldist eesmärki kuritegude märkamise võimekuse suurendamisest ja ohvri-keskse lähenemise suhtes potentsiaalsete ohvritega suhtlemiseks ja nende küsitlemiseks.

Justiits- ja Digiministeeriumi eestvedamisel toimus 2024. aastal EL ISF projekti „*Teadlikud abistajad! – Koostöövõimekuse tõstmine inimkaubanduse ohvrite tuvastamiseks ja abistamiseks*“ raames 2024. aastal 3 kahepäevast inimkaubanduse koolitajate koolitust (2025. aastaks on planeeritud veel 4 koolitust), millest võtsid osa Töötukassa, Tööinspeksioon, Politsei- ja Piirivalveamet, Prokuratuur, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Noorteühenduste Liidu ametnikud ning Eesti Noorsootöötajate Liit. Koolituse eesmärk oli anda osalejatele teadmised inimkaubanduse olemusest ja õigetest tegutsemisjuhistest juhtumite tuvastamisel, sh ametiasutuste koostöös. Igal koolitusel osales 30–40 spetsialisti.

Justiits- ja Digiministeeriumi ning Sotsiaalministeeriumi koostöös viidi 2024. aasta novembris läbi iga-aastane kahepäevane koolitus inimkaubanduse vastase koostöö, andmekaitse, rände ja

radikaliseerumise teemadel, mis tõi kokku umbes 100 osalejat Politsei- ja Piirivalveametist, Prokuratuurist, Sotsiaalkindlustusameti ohvriabist, Tööinspeksioonist, Maksu- ja Tolliametist ning kodanikuühiskonna vabaühendustest. Kõrgetasemelisel paneeldiskussioonil, kus osalesid kõrgeimad ametnikud (st riigiprokuratuuri juhid, tööinspeksioon, sotsiaalkindlustusamet ja politsei- ja piirivalveamet), arutati võimalikke koostöö parendamise kohti mainitud valdkondades.

Eesti on Läänemere Riikide Nõukogu (LMN) eesistujariik perioodil 1. juuli 2024 kuni 30. juunini 2025. Eesti korraldab koostöös LMN sekretariaadiga koolitusi inimkaubanduse ohvrite abistamise ja kaitsmise käsiraamatu saatkondadele ja diplomaatilistele esindustele alusel. 2024. aasta novembris toimus meie diplomaatidele, eriti konsulitele, suunatud koolitus hübriidformaadis. Osalejaid oli umbes 60 ning koostatud käsiraamatut on Siseministeerium jaganud ka Eesti konsulitega eri riikides.

Selleks, et suurendada politseiametnike professionaalseid oskusi seoses potentsiaalsete inimkaubanduse ohvrite küsitlemise erialaga, osalesid 3 Politsei- ja Piirivalveameti töötajat rahvusvahelistel koolitustel, kus teemadeks oli: i) käitumisanalüüs migrantide ebaseadusliku üle piiri toimetamise kontekstis; ii) inimkaubandus ja seksuaalne ärakasutamine; iii) intervjuutehnikad migrantide ebaseadusliku üle piiri toimetamise juhtumites.

2024. aastal avaldas Euroopa Rändevõrgustiku (EMN) riiklik kontaktpunkt (EMN Eesti) oma 2023. aasta rände- ja varjupaigapoliitika aastaaruande ning Eesti riikliku aruande (*Rändepoliitika aastaraamat 2024*), kus oli ka inimkaubandusele pühendatud peatükk. 2024. aastal koostas EMN uue uuringu: „*EL-i poliitika rahvusvaheline mõõde inimkaubanduse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks ning selle kuriteo ohvrite kaitsmiseks*“. Antud EMN uuring andis ülevaate inimkaubanduse ennetamise ja vastase võitluse rahvusvahelisest mõõtmest. Uuringu eesmärk oli analüüsida liikmesriikide rahvusvahelist koostööd inimkaubanduse vastases töös aastatel 2021–2023.

Perioodil 2021-2025 toimus 11.–13. septembril 2024 Tallinnas rahvusvaheline töötuba teemal „*Inimkaubanduse ennetamine Läänemere, Ida-Euroopa ja Kesk-Aasia piirkondades*“. Osalejad ja esinejad Eestist, Lätist, Soomest, ÜRO-st, OSCE-st, Ameerika Ühendriikidest, Moldovast, Ukrainast, Kõrgõzstanist, Türgemistanist ning Usbekistanist jagasid oma kogemusi ja õppetunde inimkaubanduse vastases võitluses. Kuna töötuba tõi kokku laia ringi praktikuid paljudest erinevatest riikidest, oli see suurepärane õppimiskogemus kõigile.

1.2. Võitlus terrorismi ning äärmusluse levikuga

14. juulil 2024 hakkas Eestis kehtima infoühiskonna teenuse seaduse muudatus, millega viidi Eesti õigus vastavusse EL-i määrusega, mis käsitleb võitlemist terroristliku veebisisu levitamise (nn TCO-määrus). Terroristlikku veebisisu loetakse isikute radikaliseerumise oluliseks katalüsaatoriks. Terroristlik propaganda õhutab või ärgitab kedagi terroriakte toime panema või nende toimepanemisele kaasa aitama, aga see võib ärgitada ka osalema terrorirühmituse tegevuses.

Eestis teostab terroristliku sisu levitamise üle järelevalvet Kaitsepolitseiamet, kes annab eemaldamiskorraldusi ja kontrollib asjaomaseid sõnumeid. Kaitsepolitseiamet on alates määruse rakendamisest saatnud välja 9 eemaldamiskorraldust teenusepakkujatele (tegemist ei ole olnud Eesti teenusepakkujatega). See number pole suur, kuid Eesti väiksust arvestades ikkagi arvestatav.

2025. aasta jaanuaris jõustus Eestis tingimisi karistusega kohtuotsus terroristlikkusse FKD rühmitusse kuulunud kolme alaealise suhtes, kes õhutasid terroritegudele ning värbasid endale

kaasa mõtlejaid. Selleks, et noori vanglamüüridest päästa ning nende elusid seaduskuulekale teele suunata, kaasatakse nad deradikaliseerumise programmidesse.

2. Arengud lähisuhtevägivallaga (LSV) võitlemise valdkonnas

2.1. Pikendati LSV tegevuskava aastateks 2024-2027

Siseministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Sotsiaalministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium kirjutasid alla uuele lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskavale aastateks 2024-2027. Uuel tegevuskaval on kaks peamist eesmärki:

- Perevägivalda osatakse ära tunda ja taunitakse;
- Perevägivallast mõjutatud inimesi abistatakse süsteemselt ja vajaduspõhiselt.

Haridus- ja Teadusministeerium on ametlikult liitunud uue tegevuskavaga alates 2024. aastast, mis on suur samm edasi vägivalla ennetamisel, sest lasteadeade ja koolide roll lähisuhtevägivalla avastamisel ja laste toetamisel on ülioluline. Tegevuskaval puudub eraldi eelarve ning kõik tegevused tehakse asutuste enda eelarve raamides.

2.2. LSV tegevuskava täitmiseks jätkab tööd LSV juhtrühm ja ekspertrühm

Riiklikul tasandil on loodud lähisuhtevägivalla eksperdirühm, kuhu kuuluvad asjaomaste ministeeriumide (st Siseministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Sotsiaalministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium) ja nende vastavate asutuste (st Sotsiaalkindlustusamet, Politsei- ja Piirivalveamet ning Prokuratuur) ametnikud. Antud eksperdirühm kohtub regulaarselt, et tagada ühine teaberuum ja vahetada parimaid tavasid lähisuhtevägivalla vastu võitlemisel.

Lähisuhtevägivalla juhtrühm on kõrgetasemeline organ, mis ühendab peasekretäride asetäitjaid, peaprokurööri, Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning kohtusüsteemi esindajaid. Juhtrühma põhiülesannete hulka kuulub tegevuskavaga seotud ülesannete täitmise toetamine ja järelevalve. Lisaks koordineerib rühm erinevate ministeeriumide ja riigiasutuste tegevust lähisuhtevägivalla vähendamisel, et suurendada sünergia ja tõhusust.

Käesoleva lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava 2024-2027 tegevuste kavandamisel võeti arvesse Istanbuli konventsiooni järelevalvekomitee (GREVIO) hindamisaruande soovitusi. Et tagada, et kõik lähisuhtevägivalla tegevuskavaga seotud osapooled tunnetavad ühist vastutust, otsustati, et eksperdirühma juhatakse rotatsiooni korras. Aastal 2024 juhtis protsessi Justiits- ja Digiministeerium, praegu juhib seda Sotsiaalministeerium ja järgmisel aastal võtab juhtrolli üle Siseministeerium.

2.3. LSV teemal valmis Siseministeeriumi tellimusel mitu olulist uuringut

Siseministeerium tellis 2023. aastal uuringu „Päästetöötajate ja politseiametnike teadmised ja hoiakud seoses lähisuhtevägivallaga“, mille eesmärk oli mõista lähisuhtevägivallaga seotud kogemusi, teadmisi ja hoiakuid päästetöötajate ja politseiametnike seas, kes on seotud lähisuhtevägivalla juhtumitega. Uuring oli sisendiks edasiste tegevuste kavandamisel, et parandada spetsialistide teadlikkust ja oskusi. Mõned meetmed, mis järgnesid uuringu tulemustele, olid järgmised: i) politsei ja päästeteenistujate õppekavade ajakohastamine; ii) juba teenistuses olevate politsei ja päästeteenistujate kaasamine ja koolitamine (süsteemaatiline).

2025. aastal valmis Siseministeeriumi tellitud juhtumianalüüsi: „*Ametiasutuste tegevus surmaga lõppenud perevägivalla juhtumite lahendamisel*“. Uuringu eesmärkideks oli:

1. analüüsida ohvri surmaga lõppenud lähisuhtevägivalla juhtumeid, seades fookusse politsei, prokuratuuri, ohvriabi ja kohaliku omavalitsuse tegevuse juhtumite märkamises, nendele reageerimises ja nende menetlemises;
2. tuua välja kitsaskohad asutuste reageerimises ning ettepanekud tööprotsesside muudatusteks. Uuringu tulemused on sisendiks edasiste tegevuste planeerimisel ning välja toodud kitsaskohtade kõrvaldamisel.

2.4. Sisekaitseakadeemia haridusreformi raames täiendati politsei baasõpet LSV teemal ning loodi täiendkoolitused juba töötavale politseiametnikele ja päästametnikele

Eesti Sisekaitseakadeemia kinnitas 2025. aastal kohustusliku koolituse õppekava, mis on suunatud politsei ja päästeteenistuse esmareageerijatele. Iga sihtrühm saab 16 akadeemilist tundi koolitust. Neis keskendutakse muu hulgas võrgustikutööle ja koostööle, et täiendada eri osalejate võimekust, mitte suruda üks asutus teisele peale. Ennekõike aitab õppekava tõsta teadlikkust erinevate osalejate rollidest ja võimetest, mis omakorda laiendab ja motiveerib kõiki tegutsema probleemi lahendamiseks. Sellest tulenevalt püüame mõjutada suhtumist perevägivalla mõistmise suunas ning vaidlustada väljakujunenud ja mõnikord kivistunud arusaamu ja müüte perevägivalla põhjuste ja olemuse, sealhulgas kordumise kohta.

Politsei- ja Piirivalveametis katsetati 2024. aasta oktoobris kõigis neljas politseiprefektuuris ühiseid kovisioone, mis ühendavad LSV juhtumite käsitlemisega seotud ametnikke: Politsei- ja Piirivalveameti (st kogukonnapolitseinikud, uurijad, patrullpolitseinikud), Häirekeskuse (st dispetšerid) ja Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi töötajaid. Nendes rühmades osalesid ametnikud, kes töötavad LSV juhtumite eri etappides, mis võimaldab neil paremini mõista koostööpartnerite tegevust enne ja pärast nende enda kaasamist.

Lisaks on Sisekaitseakadeemia ise uuendanud kõiki enda pakutavaid õppekavasid viisil, et tagada nende suurem õppijasõbralikkus ning avatus rohkematele õppuritele (nt laiendades osadel õppekavadel kodakondsuse nõuet). Sisseastumisel võetakse arvesse ka välismaal omandatud haridust (nt ei nõuta varasemalt tehtud eesti keele eksamit, vaid pakutakse võimalust selle sooritamiseks kohapeal). Samuti on õppekavad muudetud paindlikumaks, et arvestada õppurite erineva vanuse ja taustaga ning võimaldada paremini ühildada õpingud ja eraelu.

2.5. Jätkuv koostöö politsei ja ohvriabi vahel

Sotsiaalkindlustusameti ning Politsei- ja Piirivalveameti vahelist koostöölepingut ajakohastatakse pärast 10 aastat, et tuua välja peamised koostöövaldkonnad, võimalused ja vastastikused ootused. Lisaks korraldatakse Politsei- ja Piirivalveameti ning Sotsiaalkindlustusameti koostööseminare kõigis neljas piirkonnas.

2.6. Õigusloome ajakohastamine, et veel paremini aidata vägivalla all kannatanuid

17. novembril 2023 avaldatud GREVIO aruandes toodi välja, et Eesti praegune viibimiskeelu korraldusi käsitlev seadusandlus ei ole kooskõlas Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja selle vastu võitlemise konventsiooniga, kuna see ei paku ohvrile

piisavat kaitset. Sellest ajast alates on Siseministeerium koostanud Korrakaitseaduse eelnõu ja seletuskirja olemasoleva paragrahvi muutmiseks, mis käsitleb viibimiskeelu rakendamist. Parimate tavade ja lahenduste väljaselgitamiseks oleme korraldanud mitmeid rahvusvahelisi kohtumisi sel teemal ja saatnud kõigile EL-i liikmesriikidele küsimustiku sel teemal. Kavas on muuta tõkendi kestust, laiendada volitusi tõkendi pikendamiseks ja luua mehhanismid, mis tagavad, et tõkendi rikkumisel on õigusrikkuja jaoks tagajärjed.

3. Arengud elanikkonnakaitse valdkonnas

Varasemalt ei ole elanikkonnakaitse teemasid ÜRO inimõiguste korralistes ülevaates kajastatud, kuid valdkond on seotud ÜRO kestliku arengu 10-nda ja 13-nda eesmärgiga, täpsemalt ebavõrdsuse vähendamine ja kõikide riikide vastupidavuse suurendamine kliimaga seotud ohtudele ja loodusõnnetustele ning nende suutlikkus kohaneda kliimamuutustega. Kuna elanikkonnakaitse toetab õigust elule (ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 1), õigust baasvajaduste täitmisele (artikkel 25 punkt 1) ning võib, teatud olukordades, nt massevakuatsiooni puhul, piirata isiku vaba liikumist riigi piires (artikkel 13), tekib ka elanikkonnakaitse puhul inimõiguste mõõde. Seeläbi kajastatakse Siseministeeriumi ülevaates ka elanikkonnakaitse valdkonda.

3.1. Parandatud ligipääs hädaabinumbri 112 teenusele

Muudatuse elluviimise tarvis luuakse võimalused võtta ühendust hädaabinumbri 112 kasutades videokõnet ja / või reaalaaja tekstiedastust. See võimaldab paremat ligipääsu elupäästvale teenusele puuetega inimestel (nt kuulmis- või nägemispuudega isikutel), kellel on edaspidi oluliselt lihtsam ohuolukorras endale/teistele abi kutsuda. Muudatus toetab kestliku arengu eesmärki nr 10 ehk vähendab ebavõrdsust sotsiaalsete rühmade vahel.

3.2. Ohuteavitussüsteemi kättesaadavuse parandamine

Alates 2023. aasta jaanuarist on Eestis võimalik saata elu, tervist või riigi julgeolekut ohustavate sündmuste puhul (nt tulekahju, massiline korratus või ohtlik toit) ohualal viibivate inimeste mobiiltelefonidele ohuteavituse lühisõnumit (ingl. k. *location-based SMS*). 2025. aasta maiks on Eestis üles ehitatud viivitamatu ohuteavituse (ingl. k. *public warning system*) terviksüsteem EE-ALARM, mille abil riik saab ohu korral saata otseteavitusi. Antud süsteemi osadeks on:

- „Ole valmis!“ ja „Eesti äpp“ mobiilirakendused;
- Ohualapõhine SMS (keele-eelistusi arvestav 2025. aasta aprillist);
- Tekstiriba ETV ja ETV+ kanalitel, teavitus err.ee veebis ja uudiste mobiilirakenduses;
- Sireenivõrgustik, mis katab 66% elanikkonnast, 22 asulat.

Info valideerimise ja käitumisjuhiste edastamise peamised kanalid on:

- Kriis.ee ja tulevikus ka olevalmis.ee;
- Riigiinfo telefon 1247.

Antud süsteemi sisseseadmine võimaldab vahetada elu, tervise ja ohutuse tagamiseks vajalikku teavet eri meediumite abil (st tekst, heli), mis on kättesaadavad ka puuetega inimestele. Lisaks suurendab taoline valmisolek ja ohuteavitus elanikkonna teadlikkust nii kriisiks valmistumiseks kui ka eluhoidvaks käitumiseks ohuolukorras. See omakorda toetab ÜRO kestliku arengu eesmärke 3.d ning 13.3.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tarmo Miilits
kantsler

Katarina Budrik 6125144
katarina.budrik@siseministeerium.ee